

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

PUOLUSTUSVOIMIEN KOULUTTAJAT VARUSMIESTEN EETTISEN TOIMINTAKYVYN KEHITTÄJINÄ

Sotatieteiden kandidaatintutkielma

Kadetti
Riku Hellgren

Kadettikurssi 98
Huolto-opintosuunta

maaliskuu 2014

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja
98. Kadettikurssi	Maasotalinja
Tekijä	
Kadetti Riku Hellgren	
Tutkielman nimi	
Puolustusvoimien kouluttajat varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittäjinä	
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka
Sotilaspedagogiikka	Maanpuolustuskorkeakoulun kurssikirjasto
Aika Maaliskuu 2014	Tekstisivuja 29 Liitesivuja 4
TIIVISTELMÄ	
<p>Tässä tutkimuksessa tutkitaan Puolustusvoimien kouluttajia varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittäjinä. Tämän päivän sotilaalliset kriisit ovat korostaneet eettisen toimintakyvyn merkitystä, minkä vuoksi meidän tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen. Tutkimuksen motiivi on peräisin tutkijan henkilökohtaisesta kiinnostuksesta sotilaan eettistä toimintakykyä kohtaan. Tutkimus pyrkii löytämään vastauksia siihen, minkälaisia mielipiteitä ja käsityksiä kouluttajilla ja varusmiehillä on Puolustusvoimien kouluttajista eettisen toimintakyvyn kehittäjinä. Tätä päätutkimusongelmaa on tutkimuksessa lähestytty kouluttajien eettisen toimintakyvyn kehittämisen valmiuksien, mahdollisuuksien ja pyrkimyksien kautta.</p> <p>Tutkimuksessa on käytetty laadullista tutkimusmenetelmää ja tutkimuksen aineisto on hankittu haastatteluilla. Tutkimusta varten päädyttiin haastattelemaan kolmea varusmiestä sekä kahden kantahenkilökuntaan kuuluvaa kouluttajaa. Haastatteluissa on päädytty käyttämään puoli-strukturoitua haastattelutapaa. Tutkimuksen empiirisen aineiston analysoimisessa on käytetty fenomenografista tutkimusotetta sekä horisontaalista kuvauskategoriaa. Horisontaalinen kuvauskategoria tulee sille siinä, että tutkimuksen empiirisessä osassa haastateltavien vastaukset ovat toisiinsa nähden samanarvoisia, eivätkä painotu esimerkiksi henkilön saaman sotilaallisen koulutuksen mukaan.</p> <p>Tutkimuksen antamien tulosten mukaan Puolustusvoimien kouluttajien valmiudet varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen eivät ole kaikilta osin riittävät. Kouluttajilla näyttäisi olevan mahdollisuus varusmiesten eettiseen kasvattamiseen ja eettisen toimintakyvyn kehittämiseen. Puolustusvoimien kouluttajat eivät pyri tietoisesti kehittämään varusmiesten eettistä toimintakykyä.</p> <p>Kadettikoulun antamat valmiudet varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen eivät ole kaikilta osin riittävät. Kadettikoulussa etiikan opetus jää muiden toimintakyvyn osa-alueiden pimentoon, kuten se jää myös varusmiesten koulutuksessa. Kouluttajille näyttäisi tarjoutuvan mahdollisuuksia varusmiesten eettiseen kasvattamiseen. Asian puheeksi ottaminen sekä etiikan sitominen osaksi koulutusta tuntuu olevan vaikeaa kouluttajille. Varusmiesten mukaan kouluttajat eivät ole tuoneet sotilasetiikkaa osaksi koulutusta. Kouluttajien mukaan asiasta on saatettu mainita jollakin yksittäisellä oppitunnilla, mutta varsinaiseen tietoiseen varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen ei ole tässä yhteydessä edetty. Eettisen toimintakyvyn korostunut merkitys nykyaikaisissa sotilaallisissa kriiseissä, tulisi korostaa sen merkitystä myös osana varusmiesten ja ammattisotilaiden koulutusta.</p>	
AVAINSANAT	
etiikka, sotilasetiikka, moraalit, toimintakyky, eettinen toimintakyky	

PUOLUSTUSVOIMIEN KOULUTTAJAT VARUSMIESTEN EETTISEN TOIMINTAKYVYN KEHITTÄJINÄ

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	ETIIKKA JA SOTILASETIKKA	3
2.1	ETIIKKA.....	3
2.2	SOTILASETIKKA.....	4
2.3	NÄKÖKULMIA SOTILASETIKAN KEHITTÄMISEEN	5
3	EETTINEN TOIMINTAKYKY JA SEN KEHITTÄMINEN	7
3.1	KOKONAISTOIMINTAKYVYN KÄSITE	7
3.2	EETTINEN TOIMINTAKYKY	8
3.3	EETTISEN TOIMINTAKYVYN KEHITTÄMINEN	9
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	11
4.1	TUTKIMUKSEN LIITTYMINEN AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN JA OMAN TUTKIMUKSENI TARPEELLISUUS	11
4.2	TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS JA TUTKIMUSONGELMAT	12
4.3	TUTKIMUSMENETELMÄT	14
4.4	HAASTATTELUT.....	15
4.5	TUTKIMUKSEN KULKU	16
5	KOULUTTAJIEN VALMIUDET, MAHDOLLISUUDET JA PYRKIMYKSET VARUSMIESTEN EETTISEN TOIMINTAKYVYN KEHITTÄMISEEN	18
5.1	KOULUTTAJIEN VALMIUDET VARUSMIESTEN EETTISEN TOIMINTAKYVYN KEHITTÄMISEEN .	18
5.2	KOULUTTAJIEN MAHDOLLISUUDET VARUSMIESTEN EETTISEN TOIMINTAKYVYN KEHITTÄMISEEN.....	20
5.3	PYRKIVÄTKÖ KOULUTTAJAT KEHITTÄMÄÄN VARUSMIESTEN EETTISTÄ TOIMINTAKYKYÄ? .	23
6	YHTEENVETO JA POHDINTA	26
6.1	TUTKIMUKSEN TULOSTEN TARKASTELU JA TUTKIMUSONGELMIEN RATKAISEMINEN	26
6.2	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDESTA JA JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUDET	28

LÄHTEET

LIITTEET

PUOLUSTUSVOIMIEN KOULUTTAJAT VARUSMIESTEN EETTISEN TOIMINTAKYVYN KEHITTÄJINÄ

1 JOHDANTO

"Sotilaan ammatti vaatii korkeaa moraalialia. Eettisten sääntöjen ja periaatteiden rikkominen johtaa arvaamattomiin seurauksiin. Sotilaallinen voitto saattaa kääntyä tällöin pitemmän ajan kuluessa tappioksi. Vankien kidutukset eivät unohdu, varsinkaan jos niiden toteuttajat kuuluvat armeijaan, joka väittää edustavansa ihmisoikeuksien kunnioitusta ja vapautta." (Niskanen 2006, 261.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia Puolustusvoimien kouluttajien merkitystä varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämisessä. Tutkimuksen motiivi on peräisin henkilökohtaisesta kiinnostuksestani sotilaan eettistä toimintakykyä kohtaan. Tutkijan omien varusmiespalveluksen aikaisten kokemusten perusteella, varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittäminen ei panosteta riittävästi. Varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittäminen tapahtuu ikään kuin muun koulutuksen ohessa.

Yhtenä tutkimuksen motiivina on saada aikaan keskustelua Puolustusvoimien tarjoamasta etiikan opetuksesta ja eettisen toimintakyvyn kehittämisen keinoista. Nykyaikaiset sotilaalliset kriisit ovat korostaneet eettisen toimintakyvyn merkitystä osana sotilaan kokonaistoimintakykyä.

Eettisen toimintakyvyn korostuneesta merkityksestä toimivat hyvinä esimerkkeinä nykyaikaiset sotilaalliset kriisit esimerkiksi Afganistanissa ja Irakissa. Meillä Suomessakin on median välittämiä kuvia länsimaalaisista sotilaista, jotka käyttäytyvät epäeettisesti sotavankeja tai siviiliväestöä kohtaan. Nykyaikainen kriisinhallinta edellyttääkin sotilailta entistä kehittyneempää eettistä ajattelua, jotta operaatioiden pitkän aikavälin tavoitteet olisivat saavutettavissa.

Eettinen toimintakyky ja sen kehittäminen ovat mielestäni nousseet yhä tärkeämmiksi tekijöiksi myös kansallisessa puolustuksessa. Tällä hetkellä puhutaan paljon maavoimien taistelusta 2015 ja sen mukanaan tuomista muutoksista. Määrällisesti entistä pienemmillä ja hajautetusti taistelevilta joukoilta vaaditaan yhä kehittyneempää toimintakykyä. Tämä lisää myös eettisen toimintakyvyn merkitystä yksilön toiminnassa. Hajautetusti taistelevilla joukoilla ei välttämättä ole joukon varsinainen johtaja paikalla tekemässä päätöksiä eettisesti haastavissa tilanteissa. Näin ollen yksittäisenkin sotilaan tulee olla tietoinen esimerkiksi sodan oikeussäännöistä.

Eettiselle toimintakyvylle asettaa haasteita myös sodan ajan toimintaympäristön mukanaan tuoma väistämätön raakuus ja sen aiheuttamat psyykkiset tekijät. Sotilaallisissa kriiseissä tullaan tuskin koskaan täysin säästymään epäeettisiltä teoilta, mutta säilyttääksemme inhimillisyytemme myös taistelukentän olosuhteissa, on eettisen toimintakyvyn kehittämiseen paneuduttava suunnitelmallisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että eettisellä kasvattamisella ja eettisen toimintakyvyn kehittämällä on oltava selkeät päämäärät ja tavoitteet.

Tutkimuksen rakenne etenee siten, että johdannon jälkeen käsittelen tutkimukseni teoreettista taustaa. Teoreettiseen taustaan kuuluu tutkimukseni kannalta keskeisten käsitteiden määrittely, eettisen toimintakyvyn kehittämisen mahdollisuudet sekä eri valtioiden asevoimien näkökulmat sotilasetiikan kehittämiseen. Tutkimukseni neljännessä luvussa lukija perehdytetään tutkimuksen toteuttamiseen. Tähän kuuluvat aihealueen aikaisempien tutkimuksien esittely, tutkimuksen viitekehys ja tutkimusongelmat, tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät sekä tutkimusprosessi. Tutkimukseni viides luku käsittelee tutkimuksen tuloksia, kun taas viimeinen luku keskittyy tutkimuksen antamien tulosten tarkasteluun, sekä tutkimuksen luotettavuuden ja mahdollisten jatkotutkimusaiheiden käsittelyyn.

Tutkimukseni tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimuksen aineisto on hankittu haastatteluilla ja aineiston analysoimisessa olen käyttänyt fenomenografista analyysimenetelmää. Tutkimuksen empiiristä aineistoa varten olen haastatellut Puolustusvoimissa työskenteleviä kouluttajia sekä asevelvollisuuttaan suorittavia varusmiehiä. Tämän tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä, mutta tutkimuksen antamia tuloksia on mahdollista testata myöhemmin laajemmalla otannalla.

2 ETIIKKA JA SOTILASETIKKA

Tämän luvun tarkoituksena on avata lukijalle etiikan ja sotilasetiikan käsitteet. Tutkimukseni kannalta tärkein käsite on sotilaan eettinen toimintakyky, jota tarkastellaan tutkimuksen kolmannessa luvussa. Sotilaan eettisen toimintakyvyn käsite rakentuu toimintakyvyn, etiikan ja sotilasetiikan käsitteiden pohjalta.

2.1 Etiikka

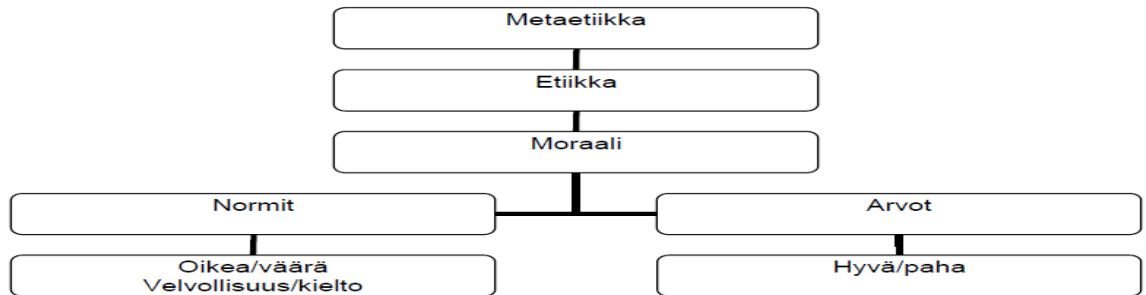
Etiikka pohtii kuinka meidän tulisi toimia ja käyttäytyä. Etiikkaan liittyy vahvasti oikean ja väärän sekä hyvän ja pahan käsitteet. Voimme ajatella etiikan soveltamisen olevan ihmisen käytännöllistä viisautta toimia hyvin ja oikein juuri kyseisessä tilanteessa. Vaikka ihmisen tuuleekin soveltaa etiikkaa kulloiseenkin tilanteeseen sopivaksi, pitää etiikka sisällään kuitenkin universaaleja lainalaisuuksia. Yksilön vastuu omista teoistaan on yksi esimerkki etiikan lainalaisuuksista. (Toiskallio 2007, 15, 21.)

Vaikka etiikka sisältää universaaleja lainalaisuuksia, relativistisen moraalijärjestelmän mukaan etiikkaa ei kuitenkaan ymmärretä samalla tavalla maailmanlaajuisesti. Etiikan tutkimisessa on tärkeää ymmärtää eri aikakausien ja uskonnon vaikutus eettisiin käsityksiin. Yksilön eettisiin käsityksiin vaikuttaa aina hänen uskonnollinen ympäristönsä, vaikka hän ei sanan varsinaisessa merkityksessä uskovainen olisikaan. (Toiskallio 2007, 25.)

Joissakin teoksissa etiikasta käytetään myös nimitystä moralioppi. Tällä tarkoitetaan sitä, että etiikka pyrkii tutkimaan moraalisia käsityksiä ja tekemään moraalista helpommin ymmärrettävää, johdonmukaisempaa ja ristiriidattomampaa. Metaetiikka sen sijaan tutkii etiikkaa aivan samalla tavalla kuin etiikka tutkii moraalialia. (Koskinen 1995, 32.) Kaaviossa 1 esitetään etiikan käsitteistön hierarkkisuus.

Etiikka voidaan jakaa deskriptiiviseen etiikkaan ja normatiiviseen etiikkaan. Deskriptiivinen etiikka pyrkii analysoimaan millaisia käsityksiä esimerkiksi hyvästä ja pahasta esiintyy tietyissä ryhmissä tai uskonnoissa. Tämän tutkielman kannalta oleellisempi on normatiivisen etiikan käsite, joka pyrkii selvittämään tekojen tai toimintojen moraalista arvoa. Normatiivinen etiikka pyrkii selvittämään, onko jokin teko moraalisesti oikea vai ei. (Koskinen 1995, 29, 39, 104.)

Yleisimmät normatiivisen etiikan koulukunnat ovat seurausetiikka (Jeremy Bentham), velvollisuusetiikka (Immanuel Kant) ja hyve-etiikka (Aristoteles). Seurausetiikan mukaan ihmisen moraalisen toiminnan arviona korostuvat tekojen seuraukset. Velvollisuusetiikan mukaan teon moraalisuutta arvioidaan sen mukaan, onko teko kaikkia velvoittava. Toisin sanoen moraaliedellyttää velvollisuuksien noudattamista. Hyve-etiikan oppien mukaan ihmisen tärkein päämäärä on hyvä elämä. Sen toteuttaminen edellyttää erilaisten hyveiden toteuttamista omassa elämässä. (Enwald, Keinänen & Vadén 2007, 75, 82, 85.)

Kaavio 1: Yhteenveto etiikan terminologiasta (Koskinen 1995, 31).

2.2 Sotilasetiikka

Sotilasetiikassa sotilaana olemista tarkastellaan kahdesta eri näkökulmasta. Sotilasetiikka tarkastelee sotilasta yksilönä ja asevoimia yhteiskuntaan kuuluvana organisaationa. Sotilasetiikan yhtenä tärkeimpänä tarkastelun kohteena voidaan pitää sodan oikeutusta. Tämä pätee niin yksilöön kuin myös yhteiskuntaan. (Mikkonen 2008, 9.)

Oikeutetun sodan teorian loi kirkkoisä Augustinus ja sillä on yhä edelleen vahva kannatus. Sen mukaan ihminen voi oikeutetusti osallistua laillisen esivallan johdolla käytävään puolustussotaan. Oikeutetulla sodalla on oltava oikeudenmukainen syy, päämäärä ja oikeudenmukaiset keinot. Teoria painottaa sitä, että aseisiin turvautumisen tulee aina olla viimeinen keino. Oikeutetun sodan teorian mukaan hyökkäyssodankäynti ei näin ollen voi olla koskaan oikeudenmukaista. (Ritari 1994, 98- 99.) Sotilasetiikan keskeisempiin kysymyksiin kuuluu, onko ihmisen tappaminen missään tilanteessa eettisesti hyväksyttävää (Mikkonen 2008, 9-10).

Nykyaikainen sodankuva, teknologia kuin mediakin ovat muokanneet käsityksiä ihmisen tappamisesta. Ihmishengen voi tänä päivänä viedä yhä pidempien etäisyyksien päästä, mutta toisaalta media näyttää sodan hirveydet ja ihmishenkien menetykset. Sotilaana olemisen eettinen oikeutus muotoutuukin jokaisen ihmisen yksilöllisen käsityksen varaan. Suomen Puolustus-

voimissa tappamisen eettiseen pohdintaan ei käytetä kovinkaan paljoa aikaa tai resursseja. Tosiasia kuitenkin on, että juuri tappaminen tai tapetuksi tuleminen on sitä ydinaluetta, johon Puolustusvoimien tulee jokapäiväisessä toiminnassaan valmistautua. (Mikkonen 2008, 10.)

Sotilasetiikka sitoo yhteen niin upseeriston, aliupseeriston kuin miehistönkin. Eri valtioiden asevoimilla on kuitenkin eroavaisuuksia sotilasetiikan suhteen esimerkiksi kansallisen identiteetin tai historian vuoksi. Sotilasetiikasta löytyy myös yhtenäisiä, globaaleja piirteitä. (Mikkonen 2008, 6.) Sotilasetiikan yhtenä globaalina piirteenä voidaan pitää esimerkiksi sodan oikeussääntöihin sitoutumista, niiden noudattamista ja kouluttamista.

Sodankäyntiä koskevat oikeussäännöt muodostuvat useista kansainvälisistä sopimuksista ja ne sitovat kaikkia sopimuksen osapuolia. Suomessa sopimusten vastainen toiminta on rangaistavaa ja siitä rangaistaan Suomen rikoslain mukaisesti. Sodan oikeussäännöt pyrkivät rajoittamaan sodassa käytettävää väkivaltaa, sodankäynnin menetelmiä sekä aseistusta. Sodan oikeussäännöt myös erottelevat sotilaskohteet siviilikohteista. (Takamaa 2006, 294.)

Sodan oikeussääntöjen noudattamisen mahdollisuuksia parannetaan sotilaiden korkealla koulutustasolla (Mikkonen 2008, 11). Esimerkiksi suomalaista sotilasta velvoittavat sotilaansäännöt. Liitteessä 1 on esitelty suomalaista sotilasta velvoittavat sotilaansäännöt.

2.3 Näkökulmia sotilasetiikan kehittämiseen

Lähtökohtina sotilasetiikan kehittämisessä on yleensä pidetty omia kansallisia tarpeita. Meillä suomalaisilla sotilailla ei siis ole muiden länsimaiden kanssa täysin yhtenäistä lähestymistapaa sotilasetiikkaan tai sotilaan eettiseen toimintakykyyn. Tästä huolimatta länsimaat toimivat yhdessä eettistä toimintakykyä mittaavissa monikansallisissa kriisinhallintaoperaatioissa. (Mikkonen 2008, 16.)

Sotilasetiikan koulutusohjelmat ovat olleet viime aikoihin saakka harvinaisia. 2000-luvulla useiden valtioiden asevoimissa on kuitenkin pyritty selkeyttämään ja huomioimaan sotilasetiikkaa osana asevoimia. Näistä esimerkkeinä mainittakoon Ranskan sotakorkeakoulun aloittama etiikan koulutusohjelma vuonna 2002 ja Saksan armeijan käyttöön ottama käsite sisäinen johtajuus. Sisäisen johtajuuden avulla saksalaiset sotilaat pyrkivät saamaan sekä eettiset periaatteet että nykyaikaiset sotilasjohtajuuden vaatimukset tasapainoon. (Mikkonen 2008, 11.)

Israelin puolustusvoimat (IDF) on puolestaan luonut eettisen koodiston. Tämän eettisen koodiston arvoluettelossa mainitaan "Purity of Arms", joka korostaa sekä ihmisarvoa että rajoittaa voimankäytön määrää ja kohteita. Vaikka Israelin puolustusvoimien arvoissa korostetaan taistelutahtoa, nousee sieltä esille myös humanistiset periaatteet. Näitä humanistisia periaatteita ja sotilaiden etiikkaa opetetaan Israelin asevoimissa case-opetuksen ja työryhmäopiskelun keinoin. (Mikkonen 2008, 13.)

Naapurimaassamme Ruotsissa on julkaistu upseerietiikan olemusta käsittelevä kirja. Kirja toimii oppaana sotilaan itseopiskeluun. Tämä teos (Johdatus ruotsalaiseen upseerietiikkaan) korostaa yksilön ennalta muodostuneiden eettisten käsitysten merkitystä eettisesti haastavissa tilanteissa. (Mikkonen 2008, 14.)

Sotilasorganisaatiot ovat kautta aikojen muokanneet jäseniensä luonnetta perinteiden ja ilmiöpiirin sekä muiden sotilaiden esimerkin avulla. Esimerkiksi Iso-Britannian asevoimissa tällainen metodi on edelleen käytössä ja varsinaista muodollista eettistä koulutusta ei juurikaan anneta sotilaille. Suomen Puolustusvoimissa tilanne näyttäisi olevan verrannollinen Iso-Britannian asevoimien kanssa. (Mikkonen 2008, 30.)

Kokonaisuudessaan sotilasetiikka on noussut yhä tärkeämmäksi tekijäksi useiden asevoimien henkilöstön koulutuksessa 2000-luvun aikana. Voidaan kuitenkin sanoa, että Suomessa ei ole vielä täysin ymmärretty tarttua sotilasetiikan todelliseen kehittämiseen. (Mikkonen 2008, 90-91.)

3 EETTINEN TOIMINTAKYKY JA SEN KEHITTÄMINEN

Tutkimukseni kannalta oleellisin käsite on sotilaan eettinen toimintakyky. Eettinen toimintakyky on yksi kokonaistoimintakyvyn osa-alueista. Tämän luvun tarkoituksena onkin perehdyttää lukija eettisen toimintakyvyn käsitteeseen ja siihen, miten eettistä toimintakykyä voidaan kehittää.

Tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa käsittelen sotilaan kokonaistoimintakyvyn käsitettä. Toimintakyvyn käsittelyn jälkeen, tarkastelen toimintakyvyn osa-alueista erityisesti eettistä toimintakykyä. Pyrin kertomaan lukijalle, mistä eettinen toimintakyky muodostuu ja minkä takia se on merkittävässä roolissa nykyaikaisissa sotilaallisissa kriiseissä. Tämän luvun viimeisessä alaluvussa käsittelen eettisen toimintakyvyn kehittämisen mahdollisuuksia.

3.1 Kokonaistoimintakyvyn käsite

Kouluttajan oppaan (2007, 13) mukaan ”toimintakyky on yksilön kokonaisvaltaista fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja eettistä valmiutta toimia tilanteenmukaisesti sekä luovasti ja vastuullisesti erilaisissa tilanteissa”. Sotilaan toimintakyky muodostuu siis neljästä eri osa-alueesta, jotka ovat liitoksissa toisiinsa.

Fyysisen toimintakyvyn osa-alue tarkoittaa fyysistä suorituskykyä. Fyysinen suorituskyky pitää sisällään kestävyuden, voiman, nopeuden ja taidot. Psykkinen toimintakyky voidaan ymmärtää taistelijan henkiseksi kestämiseksi. Sotilaan henkinen kestäminen tarkoittaa esimerkiksi havaintojen tekoa, informaation käsittelyä, muistia, paineen- ja stressinsietoa, päätöksentekoa sekä tahtoa täyttää tehtävä. Sotilaan sosiaalisen toimintakyvyn tärkeimpänä tekijänä voidaan mainita vuorovaikutustaidot. Vuorovaikutustaidot liittyvät yhdessä elämiseen, yhteistyöhön ja muiden huomioon ottamiseen. Eettiseen toimintakykyyn kuuluu muun muassa moraali-tietoisuus, oikeustaju ja vastuuntunne. Myös oikeudenmukaisuus, sodan oikeussäännöt ja niiden noudattaminen sekä taistelijan henkilökohtaiset arvot ovat tärkeä osa sotilaan eettistä toimintakykyä. (Johtajan käsikirja 2012, 58- 59.)

Toimintakyvyn teorian lähtöajatuksen voimme ajatella hyvin yksinkertaiseksi; meidän on oltava henkisesti ja fyysisesti toimintakykyisiä, jotta kykenemme elämään ja toimimaan muuttuvassa ja yllätyksellisessä maailmassa. Voimme siis ajatella sotilaan toimintakyvyn olevan ikään kuin yleisen toimintakyvyn erityistapaus. Sotilaan toimintakykyyn kuuluu erityispiirtei-

nä kriisien, taisteluiden, sotien ja rauhanturvaamisen mukanaan tuomat erityislaatuiset ominaisuudet. (Toiskallio 2006, 123- 124.)

Toimintakyvyn kehittämisen tarkoituksena on saada yksilöt toimimaan niin yksittäisenä taistelijana, kuin osana joukkoaan taistelukentällä määrätietoisesti ja oma-aloitteellisesti. Keskeistä on nimenomaan opittujen tietojen ja taitojen soveltamiskyky taistelukentän muuttuvissa olosuhteissa. (Kouluttajan opas 2007, 14.)

3.2 Eettinen toimintakyky

Sotilaan toimintakykymallin osana myös eettisen toimintakyvyn käsite on vakiinnuttanut asemansa osana suomalaista sotilaspedagogiikkaa (Mikkonen 2008, 2). Johtajan käsikirja (2012, 59) määrittää, että eettiseen toimintakykyyn kuuluu esimerkiksi moraalitietoisuus, oikeustaju, vastuuntunne, vastuun ottaminen, oikeudenmukaisuus, sodan oikeussääntöjen noudattaminen ja yksilön arvot.

Tämän päivän sodan käyntiin, johtamiseen ja taktiikkaan kuuluu, että jokainen sotilas on entistä kykeneväisempi toimimaan myös yksilönä taistelukentän monimutkaisissa tilanteissa. Tämän takia jokaisen yksittäisen sotilaan tulee kyetä tekemään omat moraaliset valintansa kulloiseenkin tilanteeseen liittyen. (Värri 2007, 38.)

Eettisen toimintakyvyn merkitys korostuu erityisesti kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa. Operaatioissa sotilaat joutuvat tekemään nopeita päätöksiä, joilla voi olla jopa strategisen tason vaikutuksia. Tänä päivänä epäeettiset teot välittyvät kriisialueilta muun maailman tietoisuuteen hyvin nopeasti. Eettinen kasvattaminen on siis yhtä tärkeää jokaiselle sotilaille, kuului hän sitten miehistöön tai upseeristoon. (Talerud 2007, 64.)

Eettisellä kasvattamisella on näin ollen merkitystä myös operaatioiden kokonaistavoitteiden saavuttamisen kannalta. Kansainvälisten joukkojen tulisi saada operaatioalueen paikallinen väestö omalle puolelleen vakuuttamalle heille oman toimintansa kautta, että he ovat tuomassa rauhaa ja turvallisuutta. Mikäli sotilaat eivät tässä onnistu, operaation tavoitteet ovat huomattavasti vaikeammin saavutettavissa. Tämä vaatii laadukasta eettistä koulutusta. (Talerud 2007, 64.)

Vaikka toimintakyky muodostuukin neljästä eri osa-alueesta, eettiselle toimintakyvylle voimme tietyllä tavalla antaa erityisaseman. Etiikka on kaikkein perustavin suhde ihmisten välillä ja sodassakin on pohjimmiltaan kysymys ihmisten välisestä toiminnasta. (Toiskallio 2006, 137.)

3.3 Eettisen toimintakyvyn kehittäminen

Tämän päivän maailmassa vallitsee vahva arvojen sekaannus. Tämän takia meidän tulee kiinnittää erityistä huomiota varusmiesten eettiseen kasvatukseen. (Niskanen 2006, 261.) Toiskallion (2006, 123) mukaan "Toimintakyvyn kehittyminen voidaan määritellä kasvavaksi valmiudeksi toimia harkitusti ja vastuullisesti muuttuvissa, ennen kokemattomissa ja eri tavoin fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti ja eettisesti - kuormittavissa tilanteissa ja ympäristöissä." Toimintakykyä ja näin ollen myös eettistä toimintakykyä, voidaan kehittää opettamalla, kouluttamalla ja kasvattamalla (Toiskallio 2006, 123).

Eettisen toimintakyvyn kehittämisessä meidän tulee ymmärtää, että ihmisen kouluttaminen toimimaan eettisesti oikein on vaikeaa. Eettinen kouluttaminen tulee pikemminkin ymmärtää yksilön identiteetin kehittämiseksi. (Toiskallio 2006, 142.) Sotilasetiikan tutkimuksessa onkin tuotu esiin eettisen kasvatuksen tavoitteina erityisesti itsetietoisuus, itsensä kehittäminen, itseohjautuvuus ja itsensä hallinta (Mikkonen 2008, 29).

Kanadan asevoimissa eettistä toimintakykyä harjoitellaan asettamalla koulutettavia eettisesti haastavien ongelmien eteen, jolloin koulutettavat case-harjoittelun kautta kehittävät omaa eettistä järkeilyä ja päätöksentekotaitojaan (Mikkonen 2008, 14). Daniel Lagace-Roy:n mukaan etiikan kouluttamisen tavoitteena Kanadan asevoimissa on auttaa sotilaita ajattelemaan heidän omien eettisten arvojensa pohjalta, oppia eettistä järkeilyä ja kriittistä ajattelua. Hänen mukaansa sotilaita tulee sekä kouluttaa, että kasvattaa toimimaan oikein eettisesti haastavissa tilanteissa. (Lagace-Roy 2007, 111- 112.)

Yksi tärkeä seikka etiikan opettamisen suhteen on nimenomaan teoreettisen opetuksen, käytännön harjoittelun yhdistäminen ja niiden nivominen osaksi opetusta. Tällainen opetus tulisi liittää myös osaksi johtamistaidon harjoittelua. Suomen Puolustusvoimissa tällaiseen eettisen toimintakyvyn kehittämiseen ei ole vielä ryhdytty. (Mikkonen 2008, 14.)

Case-harjoitusten tarkoituksena on luoda koulutettaville mahdollisimman todenmukainen ongelmanratkaisutilanne. Tämä kyseinen työmuoto sopii erityisen hyvin koulutusaiheisiin, joissa korostetaan teorian soveltamista käytäntöön. Puolustusvoimissa case-harjoitukset soveltuvat hyvin juuri esimerkiksi sotilaspedagogiikan aiheiden koulutukseen ja opettamiseen. (Halonen 2002, 60.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämän luvun tarkoituksena on kertoa lukijalle tutkimukseeni liittyvistä aikaisemmista tutkimuksista, tutkimukseni viitekehystä, tutkimusongelmistani ja tutkimuksessani käytettävistä tutkimusmenetelmistä. Tässä luvussa lukija perehdytetään myös tutkimukseni tutkimusprosessiin. Tutkimusprosessiin kuuluu tutkimuksen empiirisessä osassa haastateltavien henkilöiden valintakriteerit, aineiston analysoinnissa käytettävän horisontaalisen kuvauskategorian selvittäminen lukijalle ja tarkka kuvaus aineiston keruu menetelmistä.

4.1 Tutkimuksen liittyminen aikaisempiin tutkimuksiin ja oman tutkimukseni tarpeellisuus

Tässä alaluvussa käsittelen lyhyesti kahta aikaisempaa tutkimusta, jotka liittyvät oleellisesti tämän tutkimuksen tekemiseen. Olen pyrkinyt löytämään näistä tutkimuksista ne pääperiaatteet, jotka antavat joko tukea omalle työlleni tai vastaavasti lisäävät oman tutkimukseni tarpeellisuutta.

Eräs osittain myös tutkimuskysymyksiini vastauksia antava tutkimus on Sini Lanton tekemä pro gradu tutkielma vuodelta 2005. Lanton tekemä tutkimus selvittää Puolustusvoimien upseerikouluttajien kasvatusmahdollisuuksia varusmiesten näkökulmasta. Mielestäni juuri tämä varusmiesten näkökulman korostaminen tekee Lanton tutkimuksesta oman tutkimukseni kannalta merkittävän.

Lanton tutkimuksen kaksi alatutkimuskysymystä ovat erityisen mielenkiintoisia oman tutkimukseni kannalta. Nämä alatutkimuskysymykset ovat: Onko kouluttajalla mahdollisuuksia kasvattaa varusmiehiä varusmiesten omien käsitysten mukaan? Millainen käsitys varusmiehille muodostuu sodan eettisistä periaatteista? (Lantto 2005, 29- 30.) Lanton tutkimuksen (2005, 43) luku 7.3 "Kouluttajan mahdollisuudet vaikuttaa varusmiehen käsityksiin sodankäynnistä ja sen etiikasta", on myös oman tutkimukseni kannalta tukea antavassa roolissa.

Toinen merkittävä tutkimus oman työni kannalta on Riku Mikkosen tutkimus sotilaan eettisestä toimintakyvystä ja päätöksenteosta kriisinhallintaympäristössä. Mikkosen Yleisesiupseeri kurssin diplomityön tutkimusongelma jakautuu kahteen päätutkimuskysymykseen:

1. Mitä sotilaan eettinen toimintakyky on?
2. Miten yksilön eettistä toimintakykyä voidaan tukea?

Oman tutkimukseni kannalta mielenkiintoisempi on jälkimmäinen päätutkimuskysymys ja erityisesti sen alatutkimuskysymys "Miten koulutuksen avulla voidaan kehittää eettistä toimintakykyä?" (Mikkonen 2008, 38.)

Mikkosen tutkimus on yksi tutkimukseni tärkeimmistä ja useimmin viitatuista lähdemateriaaleista. Mikkonen on työssään hyvin avannut sotilasetiikan, eettisen toimintakyvyn käsitteitä ja niiden merkitystä tämän päivän sotilaallisissa kriiseissä.

Mikkosen tutkimus kuitenkin lisää oman tutkimukseni tarpeellisuutta. Mikkonen tutkii, mitä eettinen toimintakyky on ja miten sitä voidaan tukea. Minun tutkimukseni puolestaan tutkii Puolustusvoimien kouluttajia varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittäjinä.

Lanton tutkimuksessa puolestaan tutkitaan upseerikouluttajien kasvatusmahdollisuuksia. Eettinen toimintakyky ja sen kehittäminen ainoastaan sivuaa tuota pääteemaa. Lantto toteaaakin kappaleessa 10.3 Jatkotutkimusaiheita (2005, 97), että "Kouluttajien eettisen kasvatuksen tarpeen ja laadun selvittäminen liittyy olennaisesti sodankäynnin olemuksen muutokseen. Tähän liittyen voitaisiin selvittää, millä keinoin voitaisiin tehokkaasti vaikuttaa varusmiesten käsitteisiin sodan etiikasta ja kouluttaa varusmiehet oikeudellisten säädösten tuntemukseen."

Suomessa ei ole aikaisemmin tutkittu Puolustusvoimien kouluttajia varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittäjinä siinä laajuudessa, kuin tämä tutkimus pyrkii sitä tutkimaan. Tutkimukseni tarpeellisuutta lisää myös eettisen toimintakyvyn merkityksen kasvaminen nykyaikaisissa sotilaallisissa kriiseissä. Eettisen toimintakyvyn yhä korostuneempi merkitys tekee tutkimuksestani myös ajankohtaisen.

4.2 Tutkimuksen viitekehys ja tutkimusongelmat

Tässä alaluvussa käsittelemme tutkimukseni viitekehystä ja tutkimusongelmia. Tutkimuksen viitekehys painottuu tutkimaan Puolustusvoimien kouluttajien valmiuksia, mahdollisuuksia ja pyrkimyksiä varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen.

Puolustusvoimien kouluttajilla tarkoitan tässä tutkimuksessa varusmiesten kanssa jokapäiväistä kouluttajan työtä tekeviä joukkueen-, jaoston- tai vastaavan johtajia sekä heidän alaisuudessaan toimivia kantahenkilökuntaan kuuluvia aliupseereita.

Puolustusvoimissa työskentelevien kouluttajien eettisen toimintakyvyn kehittämiseen valmiuksilla tarkoitan tässä tutkimuksessa Puolustusvoimien kouluttajien saamaa etiikan opetusta. Upseereiden kohdalla tämä tarkoittaa käytännössä Kadettikoulua ja sen antamia valmiuksia varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen. Aliupseereiden kohdalla tarkoitan Puolustusvoimien aliupseereille suunnattujen kurssien tarjoamia eettisen toimintakyvyn kehittämisen valmiuksia.

Kouluttajien mahdollisuuksilla varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen tarkoitan tässä tutkimuksessa seuraavanlaisia asioita: Onko kouluttajilla riittävästi aikaa ja resursseja varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen? Onko kouluttajilla ylipäättänsä mahdollisuus vaikuttaa varusmiesten eettiseen kasvamiseen ja identiteetin kehittymiseen?

Kouluttajien pyrkimyksillä varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen tarkoitan tässä tutkimuksessa seuraavanlaisia asioita: Pyrkivätkö kouluttajat tietoisesti varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen? Pyrkivätkö kouluttajat sitomaan sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä osaksi koulutusta? Pyrkivätkö kouluttajat keskustelemaan sodan eettisestä ulottuvuudesta varusmiesten kanssa?

Tämä tutkimus ei keskity varusmiesten rauhanajan palveluksen mukanaan tuomiin eettisiin haasteisiin ja niiden kautta tapahtuvaan eettisen toimintakyvyn kehittymiseen. Tässä tutkimuksessa eettiseen toimintakykyyn liittyy vahvasti toisen ihmisen tappaminen ja sen oikeuttaminen, sotavankien kohtelu, sodan oikeussääntöjen noudattaminen sekä yksilön henkilökohtaiset arvot.

Tutkimukseni tutkimusongelmat on jaettu yhteen päätutkimuskysymykseen sekä kolmeen alatutkimuskysymykseen, joihin pyrin tutkimuksessani hakemaan vastauksia. Tutkimusongelmaa voidaan pitää koko tutkimuksen lähtökohtana. Tutkimusongelma perustelee tutkimuksen aiheen mielekkyyden ja se pitää sisällään myös täsmällisen tutkimuskysymyksen tai -kysymyksiä. Itse tutkimuksella pyritään hakemaan vastauksia näihin tarkasti muotoiltuihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimusongelma tulee asetella siten, että se on tutkimustavoitteen kannalta oikeissa mitta-suhteissa. Näin tutkija pystyy vastaamaan asetettuun tutkimuskysymykseen. (Saukkonen, Tutkimusongelma ja tutkimuskysymys.)

Tutkimukseni päätutkimusongelma on seuraava:

Minkälaisia mielipiteitä ja käsityksiä kouluttajilla ja varusmiehillä on Puolustusvoimien kouluttajista eettisen toimintakyvyn kehittäjinä?

Lähestyn tätä päätutkimusongelmaa kolmen alatutkimusongelman kautta, jotka ovat:

1. Minkälaisia mielipiteitä ja käsityksiä Puolustusvoimien kouluttajilla on heidän omista valmiuksistaan varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen?
2. Minkälaisia mielipiteitä ja käsityksiä kouluttajilla ja varusmiehillä on Puolustusvoimien kouluttajien mahdollisuuksista varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen?
3. Pyrkivätkö kouluttajat heidän omien käsitystensä, sekä varusmiesten käsitysten mukaan, kehittämään varusmiesten eettistä toimintakykyä?

4.3 Tutkimusmenetelmät

Tässä alaluvussa tarkastellaan tutkimuksessani käytettäviä tutkimusmenetelmiä. Tutkimuksessani olen käyttänyt laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisella tutkimuksella on useita erilaisia tieteenfilosofisia haaroja. Tässä tutkimuksessa aineiston analysoimisessa on käytetty fenomenografista tutkimusmenetelmää.

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on panostaa tutkittavan kohteen laatuun, ominaisuuksiin ja merkityksiin kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa suositetaan yleensä ihmisiä tiedon keräämisen välineenä. Näin ollen tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittavien kanssa kuin esimerkiksi joillakin mittausvälineillä hankittavaan tutkimusaineistoon. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2002, 155.)

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkimuksen tuloksia ei voida pitää ajattomina vaan pikemminkin ne ovat historiallisesti muuttuvia sekä paikallisia (Eskola & Suoranta 2005, 16). Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä.

Laadullisessa tutkimuksessa esimerkiksi haastatteluiden otanta saattaa olla hyvinkin pieni. Otannan suuren määrän sijaan pyritään analysoimaan pienempää otantaa, mutta analysointi tehdään huomattavasti perusteellisemmin. Näin ollen tutkielman tieteellisyyden kriteeriksi muodostuu laatu määrän sijaan. (Eskola & Suoranta 2005, 18.) Laadullisessa tutkimuksessa on yleensä tavoitteena enemmänkin paljastaa tosiasioita, kuin tyytyä todentamaan jo yleisesti esitettyjä väittämiä (Hirsijärvi ym. 2002, 152).

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan asema on muutoinkin hieman erilainen kuin tilastollisessa tutkimuksessa. Voidaan sanoa, että tutkijan asema on tietyllä tavalla jopa keskeisempi. Laadullinen tutkimus antaa tutkijalle enemmän toiminnan vapautta. Tämä vapaus tarkoittaa esimerkiksi mahdollisuutta joustavuuteen tutkimusta suunnitellessa ja toteutettaessa. (Eskola & Suoranta 2005, 20.)

Fenomenografinen tutkimusote on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä. Fenomenografisella tutkimuksella tarkastellaan ihmisten käsityksiä ja tapoja kokea jokin asia. Sillä pyritään saamaan esiin tutkittavaan kohteeseen tai ilmiöön liittyvät erilaiset käsitykset, ilmaukset ja niiden hierarkkiset suhteet. Näin ollen fenomenografinen analyysi ei kohdistu suoraan ihmisten kokemukseen, toisin kuin fenomenologinen analyysi. (Fenomenografinen analyysi.)

Fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtana ovat ihmisten erilaiset käsitykset tietystä ilmiöstä. Tutkijan tehtävänä fenomenografisessa tutkimuksessa on pyrkiä tulkitsemaan näitä käsityksiä ja niiden merkityksiä kyseisestä tutkimuskohteesta. Tutkimuksen aineistosta laaditaan kuvauskategoria, joka voi olla esimerkiksi horisontaalinen tai vertikaalinen. Näillä kuvauskategorioilla kuvataan käsitysten jakautumista eri ryhmissä. (Menetelmäopetus a.)

Fenomenografisessa tutkimuksessa käytetään yleensä laadullisia haastatteluaineistoja. Näiden haastattelujen tarkoituksena on nostaa esiin haastateltavien erilaisia käsityksiä ja laadullisia eroja tutkittavasta ilmiöstä. (Menetelmäopetus a.)

4.4 Haastattelut

Tutkimusaineisto kootaan haastatteluilla erityisesti silloin, kun halutaan tuottaa tietoa mielipiteistä, käsityksistä, havainnoista ja asenteista. Haastattelussa tutkija osallistuu aineiston tuottamiseen. Tutkijan rooli haastattelutilanteessa puolestaan määrittää sen, minkälaista haastattelutapaa kyseisessä tutkimuksessa käytetään. (Menetelmäopetus b.)

Erilaisia haastattelutapoja on esimerkiksi strukturoimaton haastattelu eli avoin haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu tai strukturoitu eli lomakehaastattelu (Aineistonhankintamenetelmät). Teemahaastattelu on puolestaan strukturoidun haastattelun ja avoimen haastattelun välimalli. Teemahaastattelu ei etene tarkkojen ennalta laadittujen kysymysten kautta, vaan pikemminkin se kohdentuu ennalta suunniteltujen teemojen mukaisesti. (Menetelmäopetus c.)

Tässä tutkimuksessa on käytetty puolistrukturoitua haastattelua. Puolistrukturoitu haastattelu tarkoittaa sitä, että haastateltaville esitetään suurin piirtein samat kysymykset. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymysten järjestys saattaa kuitenkin hieman muuttua eri haastateltavien kohdalla. Toisinaan puolistrukturoitu haastattelu muistuttaa teemahaastattelua, sillä siinä saatetaan esittää tarkkoja kysymyksiä tietystä teemasta, mutta kysymykset eivät ole täysin samoja kaikkien haastateltavien henkilöiden kohdalla. (Menetelmäopetus d.)

4.5 Tutkimuksen kulku

Tämän alaluvun tarkoituksena on kertoa lukijalle tutkimukseni tutkimusprosessista. Tutkimusprosessin tarkka kuvaaminen tekee tutkimuksestani luotettavamman. Tarkoitukseni on kertoa tutkimukseni empiirisen aineiston analysoinnissa käytetystä horisontaalisesta kuvauskategoriasta, haastateltavien henkilöiden valintakriteereistä ja varsinaisesta aineistonkeruutahtumasta.

Tässä tutkimuksessa painottuu horisontaalinen kuvauskategoria, mikä tarkoittaa, että kaikki tutkittavasta ilmiöstä esiintyvät käsitykset ovat samanarvoisia. Tavoitteena on etsiä mahdollisimman monenlaisia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä. Horisontaaliseen kuvauskategoriaan päädyin siitä syystä, että mielestäni tutkimuksessani on tärkeää saada kuuluviin niin kouluttajien kuin varusmiestenkin mielipiteet tutkittavasta ilmiöstä. Olen pyrkinyt saamaan mahdollisimman paljon erilaisia käsityksiä ja mielipiteitä Puolustusvoimien kouluttajista varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittäjinä. Tässä tutkimuksessa horisontaalinen kuvauskategoria tulee esille siinä, että jokaisen haastattelemani henkilön mielipiteet ja käsitykset ovat keskenään samanarvoisia. Mielipiteet ja käsitykset eivät painotu tutkimuksen tuloksissa esimerkiksi sen mukaan, mikä on kyseisen henkilön sotilaallisen koulutuksen laajuus.

Henkilökunnan osalta haastateltaviksi henkilöiksi valikoitui yksi sotatieteiden kandidaatti (luutnantti) ja yksi Puolustusvoimien palkattuun henkilökuntaan kuuluva aliupseeri (ylikersantti). Tämän lisäksi haastattelin kolmea miehistötason koulutuksen saanutta varusmiestä. Tässä tutkimuksessa haastateltavat henkilöt esiintyvät Upseeri A:na, Aliupseeri B:nä sekä Varusmies A:na, Varusmies B:nä ja Varusmies C:nä.

Puolustusvoimien henkilökuntaan kuuluvien kohdalla valintakriteerinä oli oikeastaan vain yksi asia. Halusin tutkimukseni empiirisessä osassa tuoda esille niin kadettiupseerilta, kuin myös aliupseerilta erilaisia näkemyksiä kouluttajien merkityksestä varusmiesten eettisen toimintaky-

vyn kehittämisessä. Kadettiupseerin ja aliupseerin saamat eettisen toimintakyvyn kehittämisen valmiudet poikkeavat toisistaan jonkin verran. Kadettiupseeri on saanut valmiutensa Kadettikoulusta. Aliupseeri puolestaan on saanut valmiutensa Puolustusvoimien aliupseereille suunnatuilta kursseilta. Lisäksi molempien henkilöiden arvomaailmaan on luonnollisesti vaikuttanut myös varusmiespalvelus ja Puolustusvoimien ulkopuolinen elämä.

Varusmiesten kohdalla valintakriteerinä oli miehistötason koulutus. Tällä tavalla sain mielestäni parhaiten mitattua kouluttajien merkitystä varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämisessä. Puolustusvoimien johtaja- ja kouluttajakoulutuksessa käsitellään eettistä toimintakykyä esimerkiksi osana johtamista. Näin ollen johtajakoulutuksen saaneiden varusmiesten vastaukset eivät välttämättä olisi mitanneet perusyksikössä toimivien kouluttajien merkitystä eettisen toimintakyvyn kehittämisessä.

Toinen kriteeri varusmiesten kohdalla oli, että he ovat oman sotilaskoulutuksensa loppupuolella. Tällä tavalla varmistuin siitä, että he ovat hyvin pitkälti saaneet Puolustusvoimien heille tarjoaman sotilaskoulutuksen. Haastatteluiden jälkeen heillä jatkui palvelus vielä hieman vajaan kaksi kuukautta.

Kuten jo aikaisemmin totesin, kuvauskategorioilla kuvataan käsitysten jakautumista eri ryhmissä. Tässä tutkimuksessa eri ryhmiä ovat esimerkiksi Kadettikoulun käynyt sotatieteiden kandidaatti ja aliupseerin virassa palveleva ylikersantti. Joissakin tapauksissa he kuuluvat eri ryhmään tutkintonsa takia, kun taas toisaalta he muodostavat yhden yhtenäisen ryhmän Puolustusvoimien kantahenkilökuntana. Varusmiehet puolestaan muodostavat yhden ryhmän.

Tutkimukseeni liittyvät haastattelut suoritin Hämeen rykmentissä Lahdessa 31.7.2013. Kouluttajille esitetyt kysymykset poikkeavat hieman toisistaan, johtuen kouluttajien erilaisesta koulutustaustasta. Varusmiehille esitetyt kysymykset ovat keskenään samanlaisia ja ne on esitetty samassa järjestyksessä. Varusmiehille esitetyt kysymykset poikkeavat kuitenkin hieman kouluttajille esitetyistä kysymyksistä. Haastateltaville esitetyt kysymykset on esitelty liitteissä 2, 3 ja 4.

5 KOULUTTAJIEN VALMIUDET, MAHDOLLISUUDET JA PYRKIMYKSET VARUSMIESTEN EETTISEN TOIMINTAKYVYN KEHITTÄMISEEN

Minkälaisia mielipiteitä ja käsityksiä kouluttajilla ja varusmiehillä on Puolustusvoimien kouluttajista eettisen toimintakyvyn kehittäjinä? Tähän tutkimukseeni päätutkimusongelmaan pyrin löytämään vastauksia seuraavissa alaluvuissa. Olen jakanut kokonaisuuden kolmeen alakategoriaan, joista on muodostunut tutkimukseni alatutkimusongelmat. Tulen käyttämään tutkimukseni empiirisessä osassa myös joitakin Sini Lanton tekemiä havaintoja omasta tutkimuksesta vuodelta 2005.

5.1 Kouluttajien valmiudet varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen

Minkälaisia mielipiteitä ja käsityksiä kouluttajilla on heidän omista valmiuksistaan varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen? Tässä alaluvussa pyrin löytämään vastauksia tutkimukseni ensimmäiseen alatutkimusongelmaani. Aliupseeri B:n rooli tässä alaluvussa ei ole kovinkaan merkityksellinen, sillä hänen omien sanojensa mukaan hänen valmiutensa varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen ovat "ihan riittävän hyvät". Aliupseeri B ei osannut ottaa kantaa aliupseereiden etiikan opetuksen kehittämiseen.

Mikkosen (2008, 16) mukaan Kadettikoulussa eettinen kasvattaminen tapahtuu osaltaan virallisen opetussuunnitelman ulkopuolella esimerkiksi perinnekasvatuksen, kirkollisen työn tapahtumien ja johtamisen opetuksen muodossa. Myös kadettien ja upseerien arvoyhteisössä eläminen voidaan katsoa opetussuunnitelman ulkopuoliseksi eettiseksi kasvattamiseksi.

Tätä kuvaa hyvin myös Juha-Pekka Liikola (2008, 2), jonka mukaan "kadettikoulun antaman kasvatuksen tehtävänä on kasvattaa Kadetti ymmärtämään ja noudattamaan upseerin ammattiin liittyviä arvoja ja eettisiä periaatteita." Tämä näkyy Liikolan mukaan valmistuneen upseerin henkisenä lujutena eteen tulevissa haasteissa (2008, 2).

Maanpuolustuskorkeakoulun entinen rehtori, kenraalimajuri Vesa Tynkkynen kertoo Nuoret, arvot ja maanpuolustus- seminaarin avauspuheessaan, että Kadettikoulussa luodaan hyvin pitkälti upseerien ammatillinen arvomaailma. Tynkkynen huomauttaa, että vaikka työ-tehtävät muokkaavat upseerin arvomaailmaa, ajattelumaailman arvoperusta on kuitenkin luotu kadetti-aikana. (Tynkkynen 2011, 14.)

Haastatteleman Kadettikoulusta valmistunut upseeri oli pääpiirteittäin tyytyväinen Kadettikoulun antamiin eettisiin valmiuksiin. Hänen mukaansa upseerin perustutkinto on antanut hänelle kouluttajana riittävät valmiudet eettisen toimintakyvyn kehittämiseen.

Minkälaiset valmiudet upseerin perustutkinto on antanut sinulle kouluttajana eettisen toimintakyvyn kehittämisessä?

"No mun mielestä on antanut kyllä niinkö hyvät, hyvät valmiudet... siellä on kuitenkin niinkö asiantuntija opettajistoa, jotka on niinkö erilaisista tehtävistä, erilaisista taustoista, erilaisilla kokemuksilla niin... vähän niin sanotusti kertoneet ja opettaneet sitä omaa, omaa tarinaa. Ni kyl se on niinkö muokannu, muokannu kyllä hyvin ja opettanut." (Upseeri A)

Upseeri A tuo vahvasti esille opettajien tuoman hiljaisen tiedon merkityksen eettisessä kasvatamisessa. Hän ei näin ollen vastauksessaan ota kantaa Kadettikoulun opetusohjelman mukaiseen etiikan opetukseen. Vaikka Upseeri A onkin pääpiirteittäin tyytyväinen Kadettikoulun antamiin eettisen kasvatuksen valmiuksiin, löytää hän kuitenkin paljon kehitettävää upseerin perustutkinnon tarjoamasta etiikan opetuksesta. Kehittämismahdollisuudeksi hän tarjosi etiikan opetuksen käytäntöön sitomista.

Miten kehittäisit upseerin perustutkinnon tarjoamaa eettistä koulutusta tai etiikan opetusta?

"Mä kehittäisin sitä, mä kehittäisin sitä sillälaililla, että se pitäisi sitoa enemmän käytännön tilanteisiin. Elikkä että tämmönen teoriapohjainen opetus niin ei, ei kyllä ole ainoa ratkaisu siihen, että henkilössä joka on menossa kouluttamaan varusmiehiä ni se eettisen toimintakyvyn tietotaito ja opetustaito ni kehittyis niin hyvin... kyl mä sanoisin, että tämmöset käytännön läheiset harjoitukset olis aika hyviä. Sanotaanko, että tämmösten malliesimerkkien kouluttaminen ja simuloiminen ja sitten myöskin niin kuinka opettaa varusmiehille nykypäivänä sitä, niin tota vois olla aika hyvä." (Upseeri A)

Vaikka Upseeri A olikin alun perin tyytyväinen Kadettikoulun antamiin eettisen kasvattamisen valmiuksiin, kertoo hänen mainitsevat kehittämistarpeet siitä, että kehitettävää etiikan opetukseen kuitenkin löytyisi.

Kun mietin kouluttajana toimivan upseerin valmiuksia kehittää varusmiesten eettistä toimintakykyä, ei Kadettikoulun tarjoama etiikan opetus ole välttämättä kaikilta osin riittävää. Tällä

tarkoitin sitä, että upseerikoulutuksessa ei eettisen toimintakyvyn suhteen edetä niin sanotusti pintaa syvemmälle. Upseerin perustutkinnon etiikan opetuksessa ei varsinaisesti käsitellä yksilön eettisen toimintakyvyn kehittämisen konkreettisia keinoja. Kadetteja ei kouluteta tai simuloita eettisesti haastaviin päätöksentekoko tilanteisiin esimerkiksi Upseeri A:n peräänkuuluttamien malliesimerkkien avulla.

Puolustusvoimien entinen kenttäpiispa Hannu Niskanen toteaaakin (2006, 262) "Oma kysymyksensä on, onko eettinen opetus riittävällä tavalla hoidettu sotilasammatteihin valmistuvien koulutuksessa. Eikö sotatieteen maisterin tutkinnossa etiikan opetuksella tulisi olla varsin vahva sija? Etiikan professuuri tai ainakin dosenttuuri Maanpuolustuskorkeakoulussa takaisi osaltaan opetuksen korkean tason." Niskanen ei siis suoraan sano, ettei etiikan opetus olisi riittävällä tasolla Kadettikoulussa. Niskanen nostaa kuitenkin hyvin esille etiikan opetuksen tärkeyden sotilasammatteihin valmistuvien koulutuksessa.

Mielestäni Kadettikoulun tarjoamaa etiikan opetuksen tasoa ja riittävyttä tulisi tarkastella kriittisesti. Opetuksen tasolla tarkoitan nimenomaan etiikan opetuksen käytäntöön sitomista pelkän teoriapohjaisen opiskelun sijaan. Kadettikoulusta valmistuneiden upseereiden yksi tärkeimmistä ensimmäisistä työtehtävistä on varusmiesten toimintakyvyn ja sen osana myös eettisen toimintakyvyn kehittäminen.

Kadettikoulun tulisi näin ollen tarjota samanlaiset valmiudet varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen, kuin se tarjoaa esimerkiksi fyysisen toimintakyvyn kehittämiseen. Samalla tavalla myös aliupseereiden etiikan opetukseen, sen laatuun ja riittävyteen tulisi kiinnittää huomiota.

5.2 Kouluttajien mahdollisuudet varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen

Varusmiesten mukaan kouluttajille tarjoutuu mahdollisuus varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen. Kysyttäessä heiltä kouluttajan mahdollisuuksista eettisen toimintakyvyn kehittämiseen painottui vastauksissa kouluttajan oman esimerkin merkitys.

Onko kouluttajilla mahdollisuus vaikuttaa koulutettavien eettisen toimintakyvyn kehittymiseen?

"On mun mielestä, et siis kyl ne, kyl ne siihen pystyy vaikuttaa mun mielestä... no en mä tiiä, siis silleen, että just kannustaa tekemään kaikkea ja tota... no on vähän vaikea selittää... kyl ne mun mielestä nyt pystyy ainakin." (Varusmies A)

"No kai niil sillai, tota et kai ne ite voi vähän vaikuttaa siihen et miten ne puhuu ja kertoo ja tota vähän sil omalla käytöksellään." (Varusmies B)

"No kyl varmaan on, on tietynlainen tota mahdollisuus, mutta kyl se varmaan aika paljon on niiku ihmisestä kiinni... tietenkin siihen varmasti pystyy niiku vaikuttaa just sil omalla esimerkillä." (Varusmies C)

Myös Sini Lanton tekemän tutkimuksen mukaan useiden varusmiesten mukaan kouluttajille tarjoutuisi useitakin mahdollisuuksia vaikuttaa varusmiesten syvällisempiin ajatuksiin. Lanton tutkimuksen mukaan monilla varusmiehillä on kouluttaja, jonka kanssa he voisivat kuvitella keskustelewansa esimerkiksi sodan eettisistä kysymyksistä. Valitettavasti näin ei kuitenkaan tapahdu, vaan asiaa ikään kuin sivutaan yksittäisellä oppitunnilla. (Lantto 2005, 41.)

Samankaltaiset huomiot nousivat esiin myös tämän tutkimuksen haastatteluiden yhteydessä. Haastattelemieni varusmiesten mukaan sotilasetiikasta tai eettisestä toimintakyvystä ei ole ollut puhetta kouluttajien ja koulutettavien välillä.

Onko sotilasetiikasta tai eettisestä toimintakyvystä puhuttu kouluttajien ja koulutettavien välillä? Missä yhteydessä?

"Ei ole ollut mitään." (Varusmies A)

"Tota, en ainakaan muista, että olisi ikinä ollut. Ei tule mieleen ainakaan." (Varusmies B)

"Ei oo ikinä, ei ole." (Varusmies C)

Kysyttäessä itse kouluttajilta kouluttajan mahdollisuuksista varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen, korostui myös Aliupseeri B:n vastauksessa oman esimerkin merkitys.

Onko sinulla kouluttajana mahdollisuus vaikuttaa koulutettavien eettisen toimintakyvyn kehittämiseen?

"No omalla käytöksellähän se kaikista parhaiten, eli kun kohtelee, kohtelee ihmisiä yksilöinä ja yksilöitä ihmisinä, käy molemmin päin, niin, niin tota se oman esimerkin näyttämisen, sillähän sitä näytetään, että..." (Aliupseeri B)

Aliupseeri B:n vastauksesta on mielestäni vaikea ymmärtää varsinaisia koulutuksellisia mahdollisuuksia varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen. Tulkitsen hänen vastauksensa siten, että omalla esimerkillä on paras mahdollisuus varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen. Upseeri A puolestaan näkee omat mahdollisuutensa kohtalaisen vähäisinä, sillä hänen mukaansa kyseiseen asiaan tarvittaisiin enemmän aikaa.

Onko sinulla kouluttajana mahdollisuus vaikuttaa koulutettavien eettisen toimintakyvyn kehittämiseen?

"No melko, melko vähän, että ehkä sitä huomioidaan kohtuu vähän ja siihen ehkä vois jopa saada enemmän, enemmän niin tota aikaa, niin tota. Jonkun, jonkun verran oon, mutta sanotaanko näin, että ehkä liian vähän, mitä niinkö itse haluais, että ois mahdollista vaikuttaa siihen..." (Upseeri A)

Varusmiesten vastauksia korreloi hyvin myös kouluttajien vastaukset. Upseeri A:n mukaan eettiset asiat ovat olleet joskus mukana yksittäisellä oppitunnilla, mutta ei niinkään harjoituksissa. Aliupseeri B puolestaan ei muistanut yhteyksiä, joissa olisi keskusteltu sodan etiikasta tai eettisestä toimintakyvystä.

Oletko ottanut sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä puheen aiheeksi sinun ja koulutettavien välillä? Missä yhteydessä?

"Sanotaanko näin, että puheella ja niinkö ihan ehkä enemmän se on ollut sitten niinkö tämmönen oppitunti painotteinen, jos asiaa on niinkö käsitelty, mutta kohtuu vähän niinkö harjoituksissa." (Upseeri A)

Yhteenvetona voin tutkimukseni tämän osan antamien tulosten mukaan tulkita asian niin, että kouluttajilla on mahdollisuus varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen. Asian pu-

heeksi ottaminen sen sijaan tuntuu olevan vaikeaa kouluttajille. Ainakaan se ei tunnu tapahtuvan luonnollisella tavalla esimerkiksi osana harjoitusta.

Myös Lantto toteaa oman tutkimuksen vastausten pohjalta, että sodan eettisten asioiden pohdinta on hyvin vähäistä varusmiesten koulutuksessa. Tämä johtaa siihen, että varusmiehet joutuvat hyvin pitkälti itsenäisesti muodostamaan käsityksiään sodan eettisistä perusteista. (Lantto 2005, 71.)

Puolustusvoimien kannalta ei ole hyvä asia, että kouluttajat eivät käytä hyväksi heille tarjoutuvia mahdollisuuksia käsitellä sodan eettisiä periaatteita varusmiesten kanssa. Lanton mukaan edes puolustusvoimien olemassaolon oikeutusta ei perustella riittävästi, mikä osaltaan luo varusmiesten keskuudessa epätietoisuutta koko asevelvollisuutta ja sen merkitystä kohtaan. Näin ollen suomalaisen varusmiehen eettinen osaaminen voi jäädä hyvinkin heikolle tasolle. (Lantto 2005, 71.)

5.3 Pyrkivätkö kouluttajat kehittämään varusmiesten eettistä toimintakykyä?

Tutkimuksen empiirisen osan viimeisessä alaluvussa pääsemme tutkimukseni viimeisen alalukemion ytimeen: Pyrkivätkö kouluttajat kehittämään varusmiesten eettistä toimintakykyä? Tässä vaiheessa tutkimusta on ymmärrettävä, että edellä menneet alaluvut liittyen kouluttajien valmiuksiin ja mahdollisuuksiin eettisen toimintakyvyn kehittämisen suhteen ovat jo omalta osaltaan antaneet vastauksia myös tähän alalukuun.

Oletko tuonut sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä osaksi koulutusta?

"...No melko vähän, siis melko vähän. Ne on edelleen, niin tota, ne on vaan tämmösiä oppitunti, oppitunti asioita... ehkä jotain asiaa kun sivutaan, niin siinä tulee sitten. Käsitellään näitä asioita jonain asianhaarana..." (Upseeri A)

"... En." (Aliupseeri B)

Kysyttäessä kouluttajilta, ovatko he pyrkineet tietoisesti kehittämään varusmiesten eettistä toimintakykyä, osoittautui mielenkiintoiseksi haastattelemani aliupseerin vastaus. Hän korosti ryhmäkiinteyden merkitystä. Haastattelemani upseeri puolestaan ei ole tietoisesti pyrkinyt kehittämään varusmiesten eettistä toimintakykyä.

Oletko pyrkinyt tietoisesti kehittämään koulutettavien eettistä toimintakykyä? Millaisin keinoin?

"En voi kyllä puhua, että ois niinkö tietosesti lähteny sitä, sitä kehittämään" (Upseeri A)

*"No en oikeastaan muuten, mutta kuin se semmoinen yhtenäistäminen. Näkisin sen kaikista tärkeimpänä palikkana siinä koko tässä sotilastoiminnassa, että se ryhmä kautta joukkue, ni jos se on yhtenäinen, ni silloin ne tulokset on parhaat, ja se myös peilaa siihen niin sa-
nottuun etiikkaan ja yksilölliseen kohtaamiseen." (Aliupseeri B)*

Aliupseeri B ei ole siis hänen vastauksensa perusteella pyrkinyt kehittämään varusmiesten eettistä toimintakykyä. Sen sijaan, hän on pyrkinyt alaistensa ryhmäkiinteyden kehittämiseen ja luottanut siihen, että eettinen toimintakyky kehittyy siinä samalla.

Varusmiesten vastausten perusteella kouluttajat eivät ole tuoneet sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä osaksi koulutusta. Tosin yksi varusmies mainitsi, että heille on koulutettu vankien kohtelua, mutta vankien kohtelun eettinen ulottuvuus jäi kyseenalaiseksi.

Ovatko teidän kouluttajanne tuoneet sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä osaksi koulutusta?

"Kai ne... No siis ne on just, just näit kyseisii asioita opettanu ja et esimerkiksi nää vankien kohtelut sun muut, että mitä niille tehää..." (Varusmies A)

"... En osaa sanoa tohon oikeen mitää et. Tai siis en oo ainakaan huomannut mitää tollast ois. Tarkalleen tiedä, mitä toi tarkoittaa ni, en ainakaan tota, et tullu mieleen, et ois ainakaa hirveesti niiku tehny mitää sellasta, mikä vois siihen vaikuttaa." (Varusmies B)

"Ei oo mun mielestä." (Varusmies C)

Erityisesti Varusmies B:n vastaus on siinä mielessä mielenkiintoinen, että hän ei tarkalleen tiedä, mistä haastattelussa puhutaan. Osaltaan syy voi olla kokemattomassa haastattelijassa. Toisaalta voi myös olla, että sotilasetiikasta tai eettisestä toimintakyvystä ei vain ole ollut puhetta eikä sitä ole sidottu osaksi koulutusta. Haastattelijana jouduin usein myös johdattelemaan haastateltavia varusmiehiä, jotta ylipäättänsä sain vastauksia aikaiseksi. Epäilen, että ti-

lanne olisi ollut sama, jos tutkimukseni käsittelisi puolustusvoimien kouluttajia fyysisen toimintakyvyn kehittäjinä.

Kysyttäessä varusmiehiltä ovatko kouluttajat pyrkineet tietoisesti kehittämään heidän eettistä toimintakykyään, Varusmies A:n mukaan eettinen toimintakyvyn kehittämistä on tullut muun koulutuksen mukana. Varusmies C:n mukaan asia ei kuitenkaan ole näin. Varusmies B:n vastaus ei oikeastaan vastannut kysymykseen, sillä hän kertoi "särmästä" ja herrasmiesmäisestä kouluttajasta, joka heillä oli peruskoulutuskauden aikana ollut.

Ovatko kouluttajat pyrkineet tietoisesti kehittämään koulutettavien eettistä toimintakykyä? Millaisin keinoin?

"No se on, se on tullut oikeastaan siinä koulutuksen sivussa, siinä samassa et meille on opetettu niitä ja tai kaikkii näitä asioita ja sit ne on tullu siin niiku samalla... (Varusmies A)

"Ei oo mun mielestä kyl. Tai en oo ainakaan ite huomannu jos on." (Varusmies C)

Tiivistettynä voin todeta, että Puolustusvoimien kouluttajat eivät ole varusmiesten mukaan tuoneet sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä osaksi koulutusta. He eivät ole myöskään pyrkineet tietoisesti kehittämään varusmiesten eettistä toimintakykyä. Mielestäni Puolustusvoimien kannalta on huolestuttavaa, että kouluttajat eivät tuo sotilasetiikkaa osaksi koulutusta, vaikka heillä näyttäisi siihen olevan mahdollisuus.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkimukseni viimeisen luvun tarkoituksena on analysoida tutkimukseni antamia tuloksia ja todeta tutkimukseni päätulokset. Tutkimuksen tulosten tarkastelun lisäksi, tulen kiinnittämään huomiota siihen, pystyinkö tutkijana ratkaisemaan tutkimusongelmani. Tärkeätä on myös pohdita tutkimukseni luotettavuutta sekä kertoa mahdollisista virheistä, joita olen tutkimuksessani tehnyt. Lopuksi aion kertoa mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

6.1 Tutkimuksen tulosten tarkastelu ja tutkimusongelmien ratkaiseminen

Tulkitsin haastatteleman kadettiupseerin vastauksen liittyen hänen valmiuksiinsa eettisen toimintakyvyn kehittämisessä niin, että kadettien ja upseereiden arvoyhteisössä eläminen on loppuen lopuksi ollut se tekijä, mikä on antanut hänelle valmiudet eettisen kasvattamisen suhteen. Tämä kertoo mielestäni siitä, että Kadettikoululla on opetussuunnitelmaan kuuluvan etiikan opetuksessa kehitettävää.

Haastatteleman kadettiupseerin ehdotus muuttaa Kadettikoulun etiikan opetusta käytännön läheisemmäksi simuloimalla kriisiajan eettisesti haastavia tilanteita kadeteille, olisi myös minun mielestäni hyvä vaihtoehto. Nykyinen kadeteille annettava hyvin pintapuolinen katsaus sotilasetiikkaan ja eettiseen toimintakykyyn ei ole kaikilta osin riittävä tämän päivän sotilaiden kriisien asettamiin vaatimuksiin.

Tärkeintä mielestäni olisi miettiä, miten Kadettikoulu voisi käytännön tasolla antaa opiskelijoilleen paremmat valmiudet varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen. Kadettikoulu antaa opiskelijoilleen riittävät valmiudet niin sosiaalisen-, psyykkisen- kuin fyysisenkin toimintakyvyn kehittämiseen. Kadetit käsittelevät erilaisilla opintojaksoilla esimerkiksi ryhmäkiinteyden merkitystä ja sitä, miten ryhmäkiinteyden vaikutus johtamiseen. Kadetit opiskelevat myös taisteluiden psyykkisiä tekijöitä ja mielen hallitsemista psyykkisistä stressaavissa tilanteissa. Kadettikoulu tarjoaa myös loistavaa tietoa fyysisestä kasvatuksesta ja kannustaa opiskelijoitaan jatkuvaan oman fyysisen toimintakyvyn ylläpitoon.

Eettinen toimintakyky ja sen merkityksen todellinen ymmärtäminen jää muiden toimintakyvyn osa-alueiden pimentoon. Aivan samalla tavalla se jää pimentoon myös varusmiesten koulutuksessa. Mikäli Kadettikoulu panostaisi etiikan opetukseen samalla tavalla kuin se panostaa muiden toimintakyvyn osa-alueiden syvällisempään ymmärtämiseen, uskoisin, että valmistu-

neet upseerit olisivat kykeneväisempiä varusmiesten kokonaisvaltaisemman toimintakyvyn kehittämiseen.

Haastatteleman aliupseerin mielestä hänen valmiutensa varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen olivat riittävän hyvät, nojaten puolustusvoimien antamaan aliupseereiden ammatilliseen koulutukseen. Hän ei kuitenkaan osannut ottaa kantaa aliupseereiden ammatillisen koulutuksen mukana annettavan etiikan opetuksen kehittämiseen.

Havaintojeni mukaan, haastatteleman aliupseeri ei haastattelu tilanteessa aina täysin ymmärtänyt, mitä eettisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan. Hänen vastauksensa käsittelivät paljon yksilöllistä kohtaamista ja esimerkin merkitystä johtajan toiminnassa. Vaikka edellä mainitut ominaisuudet ovatkin tärkeitä sotilasjohtajalle, ne eivät pelkästään riitä tämän päivän sotilas-kouluttajalle asetettaviin vaatimuksiin eettisen toimintakyvyn kehittämisen suhteen.

Tutkimukseni antamien tulosten mukaan varusmiesten mielestä kouluttajilla on mahdollisuus varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen. Tätä tukee myös Sini Lanton tutkimus vuodelta 2005.

Varusmiesten vastauksissa liittyen kouluttajien mahdollisuuksiin kehittää heidän eettistä toimintakykyään, painottui kouluttajan oma esimerkki ja käytös. Kouluttajan oman käytöksen merkitystä painotti myös haastatteleman aliupseeri. Haastatteleman upseerin mukaan, hänellä ei ole riittävästi aikaa varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen ja näin ollen hänen mahdollisuutensaakaan eivät ole siihen kovin hyvät.

Huolimatta siitä, että varusmiesten mukaan kouluttajilla on mahdollisuus varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen, sotilasetiikasta tai eettisestä toimintakyvystä ei ole ollut puhetta varusmiesten ja kouluttajien välillä. Varusmiesten vastaukset tulivat haastattelu tilanteessa ilman sen syvällisempää asian pohtimista, mistä voin päätellä, että kovin paljoa sotilasetiikasta tai eettisestä toimintakyvystä ei ole näiden kyseisten varusmiesten kanssa keskusteltu.

Haastatteleman upseerin mukaan puolestaan eettisestä toimintakyvystä on saatettu mainita jollakin yksittäisellä oppitunnilla. Aliupseeri ei omalta osaltaan muistanut yhteyksiä, joissa kyseisiä asioita olisi varusmiesten kanssa pohdittu.

Mielestäni on huolestuttavaa, että Puolustusvoimien kouluttajat eivät käytä hyväksi heille tarjoutuvia mahdollisuuksia eettisten asioiden pohdintaan. Lanton mukaan (2005, 71) tämä saattaa johtaa siihen, että varusmiestemme eettinen osaaminen voi jäädä heikolle tasolle. Tästä olen Lanton kanssa samaa mieltä.

Puolustusvoimien kouluttajat eivät varsinaisesti ole itse epäonnistuneet varusmiesten eettisessä kasvattamisessa, vaan heillä ei yksinkertaisesti ole siihen riittäviä valmiuksia. Tämä asia ei luonnollisesti korjaudu mitenkään muuten, kuin että upseereiden- ja aliupseereiden ammatillisessa koulutuksessa aloitettaisiin todenteolla etiikan opetuksen kehittäminen.

Tutkimukseni tulosten mukaan kouluttajat eivät tuo sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä osaksi koulutusta. He eivät myöskään ole tietoisesti pyrkineet varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen. Näin ei myöskään tapahdu haastattelemani varusmiesten mukaan.

Entä pystyinkö tutkijana ratkaisemaan tutkimusongelmani? Mielestäni olen tutkimuksessani saanut pääpiirteittäin vastaukset tutkimusongelmiini. Poikkeuksena ovat aliupseerin valmiudet varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen. Haastattelemani aliupseerin mukaan hänen valmiutensa varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittämiseen ovat, kuten jo todettu, "ihan riittävän hyvät". Hän ei myöskään osannut ottaa kantaa aliupseereiden etiikan opetuksen kehittämismahdollisuuksiin. Osaksi syy on siinä, että tutkijana en ole ehkä osannut muotoilla kysymyksiä oikein. Toinen syy saattaa myös olla se, että haastattelemani aliupseeri ei aina ymmärtänyt, mitä eettisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan.

6.2 Tutkimuksen luotettavuudesta ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimukseni luotettavuutta parantaa tutkimuksen kulun ja tutkimusprosessin selvittäminen lukijalle. Tutkimuksen empiirinen osuus on kerätty haastatteluilla ja haastattelut on nauhoitettu ja sanatarkasti litteroitu. Tutkimuksessani käytetty lähdemateriaali on pitkälti peräisin Puolustusvoimien kirjallisuudesta, niin oppaista, opinnäytetöistä kuin tutkimuksista. Mielestäni en ole käyttänyt tutkimuksessani epäilyttäviä lähteitä.

Tämän tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä empiirisen aineiston pienen otannan vuoksi. Mikäli tutkimukseni tuloksia haluttaisiin yleistää, pitäisi tutkijan testata tämän tutkimuksen antamia tuloksia huomattavasti laajemmalla otannalla. Tutkimukseni antamien tulos-

ten testaaminen laajemmalla otannalla edellyttäisi tutkijalta, että hän käyttäisi myös kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä.

Mielestäni tutkimuksestani nousee esille useita erilaisia jatkotutkimusmahdollisuuksia. Esi-merkiksi olisi mielenkiintoista tutkia nimenomaan Kadettikoulun antaman etiikan opetuksen tasoa sekä riittävyyttä peilaten nykyaikaisiin sotilaallisiin kriiseihin. Toisaalta voitaisiin tutkia myös, kuinka tärkeänä Puolustusvoimien henkilökunta ylipäätensä kokee eettisen toimintakyvyn ja sen merkityksen nykyaikaisissa sotilaallisissa kriiseissä.

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet:

Enwald, M., Keinänen, J. & Vadén, T. 2007. Etiikan haasteet. Atena Kustannus Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Halonen, P. 2002. Opetusmenetelmät. Teoksessa J. Anttila, P. Halonen, M. Kalliomaa & J. Toiskallio Sotilaspedagogiikkaa kouluttajille. Vaasa: Ykkös-Offset Oy.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002. Tutki ja kirjoita. 6.-8. painos. Vantaa: Tamma-vuoren kirjapaino Oy.

Koskinen, L. 1995. Mikä on oikein? Etiikan käsikirja. Juva: WSOY.

Lagace-Roy, D. 2007. Military Ethics: A Case Study Method. Teoksessa J. Toiskallio (toim.) Ethical Education in the Military. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lantto, S. 2005. Puolustusvoimien upseerikouluttajien kasvattajuus varusmiehen näkökulmas-ta. Maanpuolustuskorkeakoulu. Koulutustaidon laitos. Pro gradu.

Liikola, J-P. 2008. Esipuhe. Teoksessa T. Sirén (toim.) Upseerina 100-vuotiaassa Suomessa - Millä arvoilla muutoksen maailmassa? Helsinki: Edita Prima Oy.

Mikkonen, R. 2008. Sotilaan eettinen toimintakyky ja päätöksenteko. Maanpuolustuskorkea-koulu. Koulutustaidon laitos. YEK:n diplomityö.

Niskanen, H. 2006. Sotilaspappina 2000-luvulla. Teoksessa A-M. Huhtinen & J. Toiskallio (toim.) Maanpuolustuskorkeakoulu - kehittyvä sotatieteellinen yliopisto. Helsinki: Edita Pri-ma Oy.

Pääsikunnan henkilöstöosasto. 2012. Johtajan käsikirja. Tampere: Juvenes Print Oy.

Pääsikunnan koulutusosasto. 2007. Kouluttajan opas. Helsinki: Edita Prima Oy.

Ritari, T. 1994. Maanpuolustus. Teoksessa J. Heinimäki, M. Kanerva & H. Toivola (toim.) Etiikka: Hyvää elämää etsimässä. SKSK-kustannus.

Sotilaan käsikirja, 2011

Takamaa, K. 2006. Aseidenriisunta, asevalvonta ja kansainvälinen humanitaarinen oikeus uudella vuosituhannella. Teoksessa A-M. Huhtinen & J. Toiskallio (toim.) Maanpuolustuskorkeakoulu - kehittyvä sotatieteellinen yliopisto. Helsinki: Edita Prima Oy.

Talerud, B. 2007. Ethos in and Ethics for Today's Armed Forces in the Western Societies. Teoksessa J. Toiskallio (toim.) Ethical Education in the Military. Helsinki: Edita Prima Oy.

Toiskallio, J. 2006. Etiikka sotilaspedagogiikan ytimessä. Teoksessa A-M. Huhtinen & J. Toiskallio (toim.) Maanpuolustuskorkeakoulu - kehittyvä sotatieteellinen yliopisto. Helsinki: Edita Prima Oy.

Toiskallio, J. 2007. Introdution: Edifying Military Ethics. Teoksessa J. Toiskallio (toim.) Ethical Education in the Military. Helsinki: Edita Prima Oy.

Tynkkynen, V. 2011. Seminaarin avaus ja tavoite. Teoksessa J. Tuominen (toim.) Nuoret, arvot ja maanpuolustus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Verweij, D. 2007. Military Ethics: A Contradiction in Terms? Teoksessa J. Toiskallio (toim.) Ethical Education in the Military. Helsinki: Edita Prima Oy.

Värri, V-M. 2007. Some Problems of Ethics in Military Education. Teoksessa J. Toiskallio (toim.) Ethical Education in the Military. Helsinki: Edita Prima Oy.

Internet lähteet:

Aineistonhankintamenetelmät, Saatavissa internetistä osoitteesta:

<<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmät/haastattelut>>, viittaus otettu 19.1.2014

Fenomenografinen tutkimus, Saatavissa internetistä osoitteesta:

<<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonanalyysimenetelmät/fenomenografinen-analyysi>>, viittaus otettu 19.1.2014

Menetelmäopetus a, Saatavissa internetistä osoitteesta:

<www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_1.html>, viittaus otettu 19.1.2014

Menetelmäopetus b, Saatavissa internetistä osoitteesta:

<www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_1.html>, viittaus otettu 19.1.2014

Menetelmäopetus c, Saatavissa internetistä osoitteesta:

<www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html>, viittaus otettu 19.1.2014

Menetelmäopetus d, Saatavissa internetistä osoitteesta:

<www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html>, viittaus otettu 19.1.2014

Saukkonen, Tutkimusongelma ja tutkimuskysymys, saatavissa internetistä osoitteesta:

<<http://www.mv.helsinki.fi/home/psaukkon/tutkielma/Tutkimusongelma.html>>, viittaus otettu 14.2.2014

LIITTEET

Liite 1 Suomalaista sotilasta velvoittavat sotilaan säännöt

Liite 2 Haastattelu 1 Varusmiehet

Liite 3 Haastattelu 2 Henkilökuntaan kuuluva aliupseeri

Liite 4 Haastattelu 3 Upseeri

Suomalaista sotilasta velvoittavat sotilaan säännöt

1. Ole kurinalainen sotilas. Sodan oikeussääntöjen rikkominen tahraa isänmaasi, joukko-osastosi ja oman maineesi sekä aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. Julmuus ei heikennä vihollisen taistelutahtoa, vaan lisää sitä.
2. Taistele ainoastaan vihollisen sotilaita ja sotilaallisia kohteita vastaan. Älä tuhoa enempää kuin tehtäväsi vaatii.
3. Älä surmaa, haavoita tai vahingoita taistelukyvyttömiä tai antautuvia vihollisia. Riisu heidät aseista ja luovuta esimiehillesi. Kokoa haavoittuneet ja sairaat sekä huolehdi heistä, olivatpa he ystäviä tai vihollisia.
4. Kohtele asiallisesti ja inhimillisesti kaikkia vallassasi olevia vihollisia ja siviilejä.
5. Sotavankia ei saa pakottaa antamaan muita tietoja kuin omat henkilötietonsa. Sotavankien ruumiillinen ja henkinen kidutus on kielletty.
6. Panttivankien ottaminen on kielletty.
7. Pidättäydy kaikista kostotoimista.
8. Älä vahingoita punaisen ristin tai punaisen puolikuun ja väestönsuojelun tunnuksella varustettuja henkilöitä ja kohteita. Kunnioita valkoista neuvottelulippua sekä kulttuurikohteen ja vaarallisen kohteen suojatunnusta.
9. Kunnioita toisen omaisuutta. Ryöstäminen on kielletty.
10. Pyri estämään näiden sääntöjen rikkominen. Ilmoita havaitsemasi sääntöjen rikkominen esimiehillesi. Sodan oikeussääntöjen rikkomisesta rangaistaan Suomen rikos lain mukaisesti.
(Sotilaan käsikirja 2011, 267)

Haastattelurunko nro 1

Haastattelu 1

Varusmiehet

1. Onko kouluttajilla mahdollisuus vaikuttaa koulutettavien eettisen toimintakyvyn kehittymiseen?
2. Onko sotilasetiikasta tai eettisestä toimintakyvystä puhuttu kouluttajien ja koulutettavien välillä? Missä yhteydessä?
3. Ovatko teidän kouluttajanne tuoneet sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä osaksi koulutusta?
4. Ovatko kouluttajat pyrkineet tietoisesti kehittämään koulutettavien eettistä toimintakykyä? Millaisin keinoin?

Haastattelurunko nro 2

Haastattelu 2 Henkilökuntaan kuuluva aliupseeri

1. Onko sinulla kouluttajana mahdollisuus vaikuttaa koulutettavien eettisen toimintakyvyn kehittymiseen?
2. Oletko ottanut sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä puheen aiheeksi sinun ja koulutettavien välillä? Missä yhteydessä?
3. Oletko tuonut sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä osaksi koulutusta?
4. Oletko pyrkinyt tietoisesti kehittämään koulutettavien eettistä toimintakykyä? Millaisin keinoin?
5. Minkälaiset valmiudet sinulla on toimia varusmiesten eettisen toimintakyvyn kehittäjänä/kasvattajana nojaten puolustusvoimien tarjoamaan ammatilliseen koulutukseen?
6. Miten kehittäisit aliupseereiden koulutuksen etiikan opetusta?

Haastattelurunko nro 3

Haastattelu 3

Upseeri

1. Onko sinulla kouluttajana mahdollisuus vaikuttaa koulutettavien eettisen toimintakyvyn kehittymiseen?
2. Oletko ottanut sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä puheen aiheeksi sinun ja koulutettavien välillä? Missä yhteydessä?
3. Oletko tuonut sotilasetiikkaa tai eettistä toimintakykyä osaksi koulutusta?
4. Oletko pyrkinyt tietoisesti kehittämään koulutettavien eettistä toimintakykyä? Millaisin keinoin?
5. Minkälaiset valmiudet upseerin perustutkinto on antanut sinulle kouluttajana eettisen toimintakyvyn kehittämisessä?
6. Miten kehittäisit upseerin perustutkinnon tarjoamaa eettistä koulutusta?